

Pukovnik

BOŠKO TODORVIĆ

Mjesna zajednica u sistemu opštenarodne odbrane - suština i forma

Prošle godine, u izdanju Sveučilišta u Rijeci (OOUR Pedagoškog fakulteta u Puli), štampana je knjiga profesora Milana Dakića »Mjesna zajednica u sistemu općenarodne obrane s posebnim osvrtom na primorski pojas«. Odmah treba reći da je tema zanimljiva i veoma značajna, najmanje iz dva razloga.

Prvo, mjesna zajednica je osnovna samoupravna zajednica i bitan konstitutivni subjekt našeg društveno-političkog sistema i samoupravnog organizovanja. Time je opredijeljen značaj i potreba sveobuhvatnije organizacije opštenarodne odbrane i društvene zaštite tog subjekta, a i teorijske razrade oblika organizovanja i suprotstavljanja svim opasnostima koje mogu da ugroze našu bezbjednost i nezavisnost. Naime, svestrana organizacija i priprema mjesnih zajednica za ONO i DSZ bitna su pretpostavka uključivanja svih ljudskih potencijala u odbranu i zaštitu naše slobode i nezavisnosti.

Drugo, literatura iz oblasti odbrambenog organizovanja mjesne zajednice, kao osnovne ćelije društva, još je uvijek oskudna uprkos činjenici da je praksa u toj oblasti razvijena i bogata i da daje dovoljno građe za teorijska uopštavanja. Zato svaki napor, usmjeren na iznalaženje i teorijsko osmišljavanje formi i oblika organizovanja mjesnih zajednica, te tumačenje njihovog mjesta i uloge u sistemu ONO i DSZ, u suštini, znače nov doprinos jačanju odbrambeno-zaštitne snage naše samoupravne zajednice u cjelini. S tog stano-

višta treba svesrdno pozdraviti pojavu svakog valjanog teksta, koji može biti od koristi ljudima u mjesnim zajednicama, u njihovom naporu da se što bolje samoorganizuju i osposobe za odbranu i zaštitu. U tom smislu i napor koji je uložio profesor Dakić zaslužuje pažnju i određeno uvažavanje.

Međutim, na rad prof. Dakića u cjelini mogu se staviti ozbiljne primjedbe, i to prvenstveno sa stanovišta naše koncepcije i doktrine ONO i DSZ, ali i sa vojno-stručnog stanovišta. U stvari, cijela knjiga zaslužuje da bude predmet detaljnije i ozbiljnije analize i kritike, pri čemu se moraju osporiti mnogi neprihvatljivi stavovi autora. No, ovaj kratak osvrt nema tu pretenziju, već samo da ukaže na neke neodržive postavke, koje mogu da unesu ozbiljne zabune i dileme u vezi sa suštinskim pitanjima uloge mjesne zajednice u našem jedinstvenom sistemu ONO i DSZ.

Prva ozbiljna primjedba odnosi se na preterano institucionalizovanje, formalizovanje i prenaglašeno planiranje ONO i DSZ u mjesnoj zajednici. Naime, profesor Dakić je ostvarivanje samoupravnih prava i dužnosti radnih ljudi i građana u mjesnoj zajednici suviše institucionalisao i formalizovao, tako da se praktično, od mnogih organa, procjena i planova iznetih u knjizi, ne vidi pravo mjesto i uloga radnih ljudi, koji su samoupravno organizovani i za odbranu i zaštitu, što je osnovni preduslov da maksimalno može doći do izražaja njihova samoupravna i stvaralačka inicijativa. Na primjer, već na samom početku knjige (strana 17. i 18), kada autor govori o fizionomiji mjesne zajednice, on navodi i ovo: »*Formiranu* (podvukao BT) mjesnu zajednicu u miru za ratne potrebe i u ratu treba postaviti elastično, tako da je njeno formiranje rezultat potreba i mogućnosti prilagođavanja, organiziranja radnih ljudi i građana za oružanu borbu, otpor... Formiranje mjesne zajednice u različitim situacijama treba da se zasniva na procjeni DPZ...«

Iz tog dijela teksta proizilazi da se mjesne zajednice formiraju prvenstveno za ratne potrebe i na osnovu procjena i odluka društveno-političkih zajednica. Međutim, mjesne zajednice se ne formiraju, već se konstituišu na samoupravnim osnovama, pri čemu do punog izražaja dolaze samoupravna prava radnih ljudi i građana putem zborova birača i drugih oblika samoupravnog organizovanja i dogovaranja. Uobičajeno je da se za vojne i slične organizacije upotrebljava riječ »formiraju« u različite formacije. Međutim, mjesna zajednica se samoupravno organizuje i konstituiše kao osnovna samoupravna zajednica radnih ljudi i građana, čime su opredijeljeni i njeno mjesto i uloga u sistemu ONO i DSZ. Ona je mjesto gdje se

najpotpuniije ostvaruje podruštvljavanje ONO i DSZ, kao vitalnih društvenih funkcija. Kroz taj proces se neprekidno jača odbrambeno-zaštitna svijest radnih ljudi i građana. Zbog toga su potpuno jasni i naglašeni stavovi najviših foruma SKJ o tome da realizacija koncepcije ONO i DSZ, te njeno neprekidno podruštvljavanje i jačanje, zahtijevaju punu stvaralačku inicijativu i aktivnost svih radnih ljudi i građana u osnovnim ćelijama života i rada, tj. u mjesnim zajednicama i organizacijama udruženog rada.

Mjesna zajednica je oblik samoupravljanja i mjesto gdje radni ljudi i građani, pored ostalog, ostvaruju neprikosnoveno i neotuđivo pravo i dužnost u oblasti ONO i DSZ, to jest prava koja su Ustavom zagarantovana svim radnim ljudima i građanima. To je mjesto samoupravnog organizovanja, gdje svaki građanin, bez obzira na pol i godine života, ima svoj ratni zadatak i raspored, ako do rata dođe. To je zajedničko i jedinstveno svojstvo svih mjesnih zajednica. Tačno je, međutim, da svaka mjesna zajednica ima i neke osobenosti i posebna svojstva, koja je čine samostalnim društvenim subjektom, ali ne u onom smislu u kojem autor govori. On (na strani 263 — 265) kaže slijedeće: »Samostalnost mjesne zajednice u djelovanju u ratnim uvjetima zasniva se, u osnovi, na samostalnosti njene taktike vođenja oružane borbe, otpora, zaštite i samozaštite...« Dalje, on ističe da svaka mjesna zajednica izgrađuje svoju taktiku, a da im je svima zajednička samo strategija. Takvo zaključivanje autora je, blago rečeno, nerazumljivo. Na koju i kakvu taktiku se misli? Ako je riječ (što se dâ zaključiti iz teksta) o taktici kao naučnoj disciplini iz oblasti vojnih nauka, onda je tvrdnja autora neodrživa, jer naučna spoznaja i dostignuća u toj disciplini zajednička su svojina cijelog društva i, naravno, svih mjesnih zajednica. Sigurno je da samostalnost svake od njih nije determinisana i opredijeljena njenom samostalnom taktikom u ONOR-u. Naprotiv, svi naši radni ljudi i građani i u mjesnoj zajednici i u drugim oblicima organizovanja će na planu ONO voditi oružanu i neoružanu borbu protiv agresora prema jedinstvenoj koncepciji, strategiji, operatici i taktici, naravno, saglasno nastaloj ratnoj situaciji i konkretnim uslovima i mogućnostima.

U dijelu knjige »Sadržaj i plan odbrane mjesne zajednice« (str. 103 — 128) autor je usložio i komplikovao pitanje planova za odbranu, tako da se može s pravom postaviti pitanje: da li se time odmaže ili pomaže svima onima kojima je knjiga namijenjena? Na primjer, na stranama 108. i 109. navode se dokumenti i planovi mobilizacije (9) i odbrane (17), ukupno 26 različitih dokumenata. Dalje, na strani 115, 116. i 117. navode se brojni planovi za vođenje oru-

žane borbe i neoružanog otpora. Iz toga proizlazi da se u mjesnoj zajednici sačinjava oko pedeset raznih dokumenata. Ne ulazeći detaljnije u valjanost svih tih navoda, mada bi se i cjelokupni sadržaj mogao dovesti u pitanje, samo po sebi se nameće pitanje: što će nam tako brojni planovi u mjesnoj zajednici? Imajući u vidu i sve kriterije za zaštitu tajnosti planova i dokumenata, opravdano se postavlja pitanje funkcionalnosti takvog planiranja s gledišta efikasnosti djelovanja sistema ONO i DSZ u mjesnoj zajednici. Mišljenja sam da bi se mjesne zajednice, ako bi postupale prema postavkama autora, nepotrebno opteretile raznim šemama i papirima, i sigurno bi usložile i otežale svoje odbrambeno-zaštitno organizovanje. Naposljetku, praksa je pokazala da su u samoupravnom organizovanju i ostvarivanju svih samoupravnih prava radnih ljudi i građana u mjesnim zajednicama neposredni dogovori i sporazumi o najvažnijim pitanjima odbrane i samozaštite nezamjenjiva forma. Ono što je najvažnije je to da svaki građanin mjesne zajednice, posebno oni građani koji nemaju ratni raspored izvan mjesne zajednice, treba da zna svoj ratni zadatak i način njegovog ostvarivanja. Neposrednim dogovorima, međusobnim kontaktima, pripremama i uvježbavanjem, zamjenjuju se mnogi formalni planovi za koje se zalaže autor. Naravno, to ne znači da mjesna zajednica ne treba da pravi nikakve planove i procjene. Ona to treba i mora da čini, ali u svemu tome treba naći pravu mjeru, a planovi treba da budu prilagođeni potrebama i konkretnim uslovima, i, što je najvažnije, da garantuju efikasno delovanje svih snaga ONO i DSZ u mesnoj zajednici u svakoj situaciji.

Autor isto tako opširno obrađuje procjene koje vrši mjesna zajednica, što najbolje ilustruje primjer na strani 110. Umjesto da se metodom procjene koju zagovara autor ukaže na ona pitanja koja su bitna za mjesnu zajednicu, opširno se govori o nekim strategijskim procjenama. Navodimo samo neke dijelove teksta u kojima se govori što se sve cijeni u mjesnoj zajednici: »1. Djelovanje oružane sile agresora na početku rata i vrste, način i mogućnosti djelovanja oružane sile: zrakoplovstvo, kopnene snage (motorizovane, oklopne, pješadijske, brdske), pomorske (brodovi, topovnjače, raketni čamci i dr.), raketne i nuklearno-hemijsko-biološke snage i sredstva. Taktika djelovanja svake vrste oružane sile...« Iz citiranog teksta proizilazi da mjesna zajednica procjenjuje cjelokupnu oružanu silu agresora. Suviše je dokazivati da je takva vojno-stručna procjena na strategijskom nivou nepotrebna mjesnoj zajednici. Uz to se postavlja i pitanje praktične prirode: koji su to stručnjaci u mjesnoj zajednici koji bi mogli obezbijediti tako sveobuhvatnu procjenu?

Kada razrađuje taktiku oružane borbe agresora na privremeno zaposjednutoj teritoriji, autor, pored ostalog, tvrdi: »Agresor na posjednutom prostoru djeluje u više ešelona — talasa. Pri tome je, pretpostavlja se, prvi najagresivniji i sveuništavajući, a ostali manje agresivni, ali i spremni da ispolje maksimalnu agresivnost. Broj ešelona i jačina snaga ovise o važnosti pravca na kojem se djeluje...« Ili: »Frontalno djelovanje uvjetuje zauzimanje ili gubljenje teritorija. Ovisno o pretpostavci hoće li izgubljeni teritorij u kraćem vremenu moći vratiti, ili duže vrijeme moći zadržati, agresor određuje način i taktiku oružane borbe...« (strana 274. i 292). Sigurno je da takvo kazivanje ne mogu razumjeti ni najbolji poznavaoци vojne nauke, a da se i ne govori o radnim ljudima u mjesnoj zajednici, kojima je knjiga i namijenjena. Ako se tome doda izvjesna zbrka vojno-stručnih pojmova i termina koji se u tekstu upotrebljavaju, dobija se prava slika konfuznosti pojedinih dijelova teksta u knjizi, a i knjige u cjelini. Iz cijelog teksta može se zaključiti da autor ne stoji čvrsto na tlu vojne nauke, pa otuda na svoj način, ponekad i proizvoljno, tumači neke pojmove i kategorije.

Na strani 329. nalaze se i ovakve postavke: »N a p a d je osnovni oblik oružane borbe. Izvodi se samostalno ili kombinovano uz dva ili više oblika oružane borbe. To je osnova oružane borbe protiv neprijatelja kojeg se tako najefikasnije uništava, što i jest cilj odbrane zemlje«. U vojnoj teoriji napad se ne tretira kao oblik oružane borbe, već kao vid borbenih dejstava (vidovi borbenih dejstava su napad i odbrana). Naša strategija oružane borbe predviđjela je i razradila tri oblika oružane borbe — frontalni, kombinovani i partizanski. Dakle, bitna je razlika između oblika oružane borbe i vidova borbenih dejstava. U svakom od oblika oružane borbe primjenjuju se vidovi borbenih dejstava — napad i odbrana.

Kada je riječ o specijalnom ratu (snage, oblici i forme djelovanja), autor takođe pravi ozbiljne greške, uglavnom zbog nedovoljnog poznavanja teorije i prakse specijalnog rata. Tako na strani 296. i 297. ima i ovakvih konstatacija: »Ideološko-politički prodor agenata u društveno-političke organizacije, organe samoupravljanja i strukture općenarodne obrane mjesne zajednice, sprečava se izborom provjerenih i odanih ljudi u rukovodstvo... te uvidom u ponašanje svih radnih ljudi i građana«. Umjesto da se govori o društvenoj samozaštiti kao najširem frontu organizovanja za odbranu od specijalnog rata, u kojoj su svi radni ljudi i građani aktivni subjekti i nosioci samozaštitne funkcije i osnov ukupnog organizovanja, autor zagovara »uvid u ponašanje svih radnih ljudi i građana«, i to kao osnovu za odbranu od »prodora agenata u sistem ONO«. Zbog toga se

s pravom autoru može postaviti pitanje: ko treba da ostvaruje taj »uvid u ponašanje svih radnih ljudi i građana«, jer takva postavka nikako ne može biti u skladu sa našim političkim i koncepcijskim opredjeljenjima i sa našom društvenom praksom.

Neprihvatljiv je i ovaj zaključak autora: »Borba mjesne zajednice protiv agenata agresora jedan je od složenih zadataka borbe protiv specijalnog rata. Ta je složenost u tome što su agenti stručno osposobljeni za raznovrsne zadatke, pa ih radni ljudi teško prepoznaju«. Nije li, i prije svega, visoka odbrambeno-zaštitna svijest i politička budnost radnih ljudi i građana najjača barijera u sprečavanju dejstva snaga specijalnog rata. Primjeri iz našeg NOR-a najubjedljivije to potvrđuju. Naime, rijetko je koji pokret u istoriji kao naš NOP tako intenzivno i žestoko napadan od raznovrsnih obavještajnih, bezbjednosnih, oružanih, policijskih i drugih reakcionarnih snaga okupatora i domaćih izdajnika. Ali, on je uspješno odolijevao i suprotstavljao se svim tim nasrtajima. Kada je danas riječ o snazi naše odbrane od sličnih opasnosti, s pravom se može tvrditi da je naša osnovna i nezamjenljiva snaga u visokoj idejno-političkoj svijesti, budnosti i odgovornosti svih građana. Dodao bih još i to da se upravo u mjesnoj zajednici radni ljudi i građani najbolje međusobno poznaju, što im olakšava borbu protiv agenture neprijatelja.

U dijelu knjige u kojem se govori o finansiranju ONO u mjesnoj zajednici, autor, pored ostalog, navodi i ovo: »Gledano sa aspekta materijalizacije potreba i poslova općenarodne obrane u mjesnoj zajednici, značenje njihova financiranja izuzetno je. Za uspješno provođenje priprema za općenarodnu obranu na današnjem stupnju razvoja potrebna je *najsavremenija ratna oprema* (podvukao BT), a takva oprema, razumije se, iziskuje veća finansijska sredstva...« (strana 249). Uobičajeno je da se za *najsavremenija ratna sredstva* smatraju supersonični avioni, najnoviji tipovi tenkova, neki raketni sistemi i pojedina sredstva elektronike. Takva sredstva sigurno nisu potrebna i mjesnoj zajednici za njeno uspješno pripremanje i vođenje opštenarodnog odbrambenog rata. Ako je stalna težnja našeg društva da se oružane snage snabdiju i opreme tim vrstama *najsavremenijeg naoružanja* i vojnom opremom, izvjesno je da nema potrebe za takvim zahtjevom kada su u pitanju mjesne zajednice. Težnja za savremenim opremanjem u svim sferama i na svim nivoima je, u principu, pozitivna. Ali, pri tom se mora voditi računa o stvarnim potrebama i kriterijumima efikasnosti i ekonomičnosti. Niko ne poriče potrebu opremanja teritorijalnih jedinica u opštinama i mjesnim zajednicama i savremenim protivoklopnim i protivavionskim sredstvima, modernim streljačkim oružjem, pa i nekim sredstvima

za vatrenu podršku. Ali, osobenost je ONOR-a, između ostalog, i u tome što se u njemu mogu uspješno upotrebljavati sva borben sredstva, pa i ona najelementarnija. Jedno je sigurno, što je dokazano u našem NOR-u, da narod koji je organizovan, moralno pripremljen, motivisan i spreman da se bori za svoju slobodu — uvijek će imati oružja. Mi smo 1941. godine, tako reći goloruki, pošli u borbu za slobodu protiv moćnog i do zuba naoružanog okupatora, pa smo, boreći se, otimali oružje i naoružavali se, da bismo pobjedonosno završili rat sa armijom od 800.000 moderno opremljenih i naoružanih boraca.

U ovom kratkom osvrtu na knjigu profesora Milana Dakića »Mjesna zajednica u sistemu općenarodne obrane« dati su samo neki kritički akcenti. Inače, opšti je utisak da je čitava knjiga puna sličnih, nedovoljno stručnih i nejasnih konstatacija. Čitajući knjigu, nije teško zaključiti da autor nedovoljno poznaje oblast koju obrađuje. Zbog toga, uz uvažavanje znatnih napora autora i izdavača da se ova knjiga pojavi, mora se postaviti principijelno pitanje o valjanosti i korisnosti ove publikacije. Konačan sud o tome daće svakako naučna kritika i sama praksa u mjesnim zajednicama, odnosno ljudi kojima je ona namijenjena.